

Nr 210

Av herr **Westberg m. fl.**, om *kostnadsfri undervisning vid korrespondensinstitutens preparandkurser, m. m.*

(Lika lydande med motion nr 254 i Första kammaren)

Det synes angeläget, att frågan om examensstuderande brevkoleelevers studiesociala problem, som ej behandlades i SOU 1962: 5, icke uppskjutes. Denna kategori av brevkolestuderande skiljer sig från elever vid skolorna för vuxna endast så till vida, att de själva har att helt svara för studie-kostnaderna.

Korrespondensmetoden har tilldragit sig större intresse i Sverige än i något annat land och är här en allmänt accepterad utbildningsform. Ett betydande antal brevkolestuderande avlägger årligen offentliga examina.

Hittills gjorda erfarenheter klargör, att korrespondensundervisning kompletterad med korta, muntliga preparandkurser är en i hög grad effektiv undervisningsform, som från studiesocial synpunkt synes vara väl värd att främja. För den enskildes möjlighet att med framgång slutföra examensstudier och avlägga en god examen har det visat sig vara av allra största betydelse, att de genom korrespondensstudier inhämtade kunskaper-na och färdigheterna kompletteras av en koncentrerad muntlig genomgång inför lärare, som har goda erfarenheter av examination. Det är emellertid ofrånkomligt, att vissa korrespondensstuderande måste avstå från den muntliga avslutande undervisning, som går under beteckningen preparandkurs, eftersom deltagandet i dylik muntlig kurs skulle medföra en alltför svår ekonomisk belastning. Enligt uppgift som motionärerna inhämtat från Hermods, som har rätt att själv anställa real- och student-examina, förekommer det t. o. m. att vissa elever av ekonomiska skäl måste avstå från möjligheten att examineras vid den egna skolan, eftersom de inte kan finansiera tjänstledighet och uppehälle på annan ort än hemorten för deltagande i muntlig preparandkurs och därmed göra sig berättigade att delta i skolans examination.

I linje med det förslag, som framförts av studiesociala utredningen och som låg till grund för Kungl. Maj:ts proposition nr 107 till 1962 års riksdag, får det därför anses i hög grad skäligt, att korrespondensstuderande får åtnjuta preparandkursundervisning kostnadsfritt och att därutöver stipendier får utgå till denna kategori av studerande enligt de principer som gäller för studerande vid Skolan för vuxna i Norrköping och Härnö-

sand. De s. k. brevskestipendierna som för närvarande kan utgå är beräknade att täcka avgifterna för själva korrespondenskursen, men är — såsom framgår av studiehjälpsnämnden, återgivet i statsverkspropositionen 1961 — för låga även för detta ändamål och utgår först sedan den studerande avlagt godkänd examen.

Det synes vara ett socialt rättvisekrav, att de studerande, vilka på grund av familjeförhållanden, försörjningsplikter eller arbetsförhållanden saknar möjlighet att under längre perioder vara borta från sin hemort eller arbetsplats och sålunda dra nytta av den gymnasieundervisning, som kostnadsfritt meddelas av statliga skolor, skall beredas tillfälle att med minsta möjliga ekonomiska uppoffring bedriva gymnasiestudier i annan ordning. Behovet av stöd åt korrespondensstuderande enligt ovan elimineras inte genom en utbyggnad av institutionen med statliga vuxenläroverk, vilkas upptagningsområden ju är lokalt begränsade.

Bifall till ett förslag om dylikt stöd åt examensstuderande brevskestipendier skulle göra det möjligt att tillgodose de starka rättviseskäl, som studiesociala utredningen I (SOU 1962:5 s. 37) anför som grund för sitt förslag att »i ett samhälle med stigande materiella resurser» söka bereda vuxna tillfälle till en utbildning som de inte fått i yngre år.

Det ifrågasatta statliga stödet åt vuxna korrespondensstuderande bör utgå dels i form av kostnadsfria preparandkurser, dels i form av särskilda stipendier för dem som nått fram till slutetappen för sina studier.

Preparandkurserna föreslås finansierade genom statliga anslag till korrespondensinstitut, som inlägger ansökan härom. För en bedömning av omfattningen av de i detta sammanhang aktuella kostnaderna kan hänvisas till Hermods korrespondensinstituts stiftelses yttrande över studiesociala utredningens betänkande, vari anges, att institutets kostnader för under läsåret 1960/61 bedriven preparandkursverksamhet för realexamen, studentexamen, handelsgymnasieexamen och ingenjörsexamen uppgått till cirka 200 000 kronor, bortsett från kostnaderna för lokaler, administration och examination i real- och studentexamen. Redovisning och vederbörlig kontroll torde lätt kunna åstadkommas efter mönster av annan liknande verksamhet, som åberopas i Hermods remissyttrande.

Departementschefen har accepterat studiesociala utredningens välmotiverade förslag, att de vuxna studerande som hunnit fram till slutetappen i sina examensstudier, genom stipendiering bör ges möjlighet att ta ledigt från sin anställning för att ägna sig enbart åt studier under en kortare period. Exakt samma skäl kan åberopas för stipendier åt dem som studerar per korrespondens för officiell examen. De av departementschefen föreslagna särskilda stipendierna bör därför utgå även till examensstuderande brevskestipendier. Mot bakgrunden av de kostnader, som den statliga undervisningen för vuxna medför, förefaller de erforderliga beloppen för ett realiserande av förslaget ovan om stöd åt brevskestuderande blygsamma.

Portokostnaderna kommer också här in i bilden. Det finns nämligen en grupp kunder hos postverket som drabbas hårdare än de flesta andra, när höjning av postportot äger rum. Vi avser här inte firmor och företag utan den grupp av enskilda, som bedriver fritidsstudier per korrespondens.

Denna grupp av studerande är mycket stor. Vårt största korrespondensinstitut — Hermods — redovisar för de två senaste åren mer än 100 000 nyanmälda elever per år. En portohöjning får kännbara konsekvenser för dessa studerande. Låt oss som exempel ta en korrespondenselev, som läser med sikte på studentexamen på grundval av genomgången grundskola. Hans korrespondenskurs kan beräknas omfatta ca 500 brev. Redan en mycket måttlig höjning av portot ökar hans *studiekostnader*. Samma höjning av sina expeditjonskostnader erfar korrespondensskolan och måste följaktligen höja *kursavgiften* i samma grad. En portohöjning medför alltså *dubbelt* utslag på en korrespondenselevs kostnader för studierna.

För de studerande vid ett enda korrespondensinstitut, Hermods, betydde den portohöjning, som ägde rum 1962, en kostnadsökning av ca 100 000 kr.

Naturligtvis kan mot detta anföras, att för den enskilde höjningarna i verkligheten är små i jämförelse med kursavgifterna i sin helhet — de är för en gymnasiekurs enligt ovan ca 2 500—2 900 kr., räknade efter konstant betalning. Men andra skäl än portohöjningens reella storlek bör också tas i beaktande. Denna kategori av elever finansierar själva sina studier, medan *staten* bekostar studierna för eleverna i våra gymnasier och andra offentliga skolor. Det är starkt stötande för den demokratiska föreställningen om olika medborgargrupperns likvärdighet, att staten så uppenbart missgynnar en grupp studerande. Det vore i själva verket ytterst rimligt, att dessa korrespondensstuderande elevers studiekostnader betraktades som en offentlig utgift liksom kostnaderna för det allmänna skolväsendet. Nu bidrar staten med ytterst blygsamma stipendiebelopp till korrespondensstudier. En elev, som studerar i avsikt att avlägga studentexamen, handelsgymnasieexamen eller statlig teknisk privatistexamen, kan efter särskild ansökan få *totalt* högst 1 800 kr. i statligt studiestöd. Detta belopp utbetalas först *efter* avlagd examen — sedan korrespondensinstitutet under en följd av år förskotterat stipendiebeloppet till eleven.

Det stötande i detta förhållande förstärks av det faktum, att vi i denna kategori av studerande har en *elit*. De läser ofta sina kurser på fritid med stora personliga uppoffringar. De har i många fall inte — av ekonomiska eller geografiska skäl — fått tillfälle att utnyttja den fria undervisningen vid statliga och kommunala skolor. Ofta är de familjeförsörjare och även annars betydligt äldre än skolungdom. Genom sitt förvärvsarbete under studierna fyller de även då en plats i produktionen, och de tillför staten skatteinkomster.

Den studieteknik de korrespondensstuderande tillägnat sig är en tillgång för livet. Om de fortsätter vid universitet eller fackskolor, behöver de inte förspilla månader på att lära sig läsa på egen hand. De vet vad det gäller och kan genast sätta full fart.

Det är förvånansvärt att samhället inte alls ger dessa studerande det ekonomiska stöd de så väl förtjänar. I statens skolor går man gratis. De korrespondensstuderande får ett mycket ringa bidrag i förhållande till de kostnader de ådrar sig, även om de korta preparandkurserna tillhandahålls till avgifter som ligger under vad de direkta lärararvodena betingar. Nog borde staten som en välförtjänt uppmuntran ge dem ett ordentligt handtag. De hedrar svensk ungdom, och de kommer att göra betydande insatser i samhällslivet.

Möjlighet bör beredas korrespondensinstitutet att efter ansökan erhålla anslag för täckande av de kostnader, som är förenade med preparandkurser för realexamen, studentexamen, handelsgymnasium och teknisk privatistexamen, så att denna undervisning blir kostnadsfri. Dessutom bör — utöver brevkolestipendierna — särskilda elevstipendier utgå till de studerande för beivrande av denna undervisning med 2 000 kr. per gymnasieelev och 1 000 kr. per realskoleelev.

Under hänvisning till det anförda får vi således föreslå,

att riksdagen — för beredande av likställighet mellan brevkoleinstitut och elever vid dessa respektive de statliga vuxenläroverken och deras elever — måtte för budgetåret 1964/65 anvisa erforderliga medel för att bereda kostnadsfri undervisning vid korrespondensinstitutets preparandkurser för realexamen och studentexamen, för examen för handelsgymnasium och teknisk privatistexamen samt därutöver erforderliga anslag för stipendiering av elever vid dylika preparandkurser med 2 000 kronor per elev på gymnasiestadiet respektive 1 000 kronor per elev på realskolestadiet.

Stockholm den 23 januari 1964

Olle Westberg

Hans Nordgren

Jan-Ivan Nilsson

Carl Christenson

i Tvärålund